

KONVERENTS „EMAKEEL JA TEISED KEELED VII”

2.–3. detsembril 2010 toimus Tartu Ülikoolis seitsmes konverents „Emakeel ja teised keeled”. Seekordsed peateemad olid eesti keele õppimine ja õpetamine emakeele ning võõrkeelena ja eesti keel teiste keelte kontekstis. Kahe päeva jooksul peeti kokku 24 ettekannet.

Martin Ehala (TÜ) plenaarettekannet esitas emakeeleõppe uue vaatenurga. Traditsiooniline emakeeleõpetuse meetodika ja praktika lähtuvad keelest kui objektist, põhieesmärk on anda keele kohta teadmisi, mida kinnistatakse harjutamisega. Seega, emakeelt kui ainet õpetatakse nagu matemaatikat, füüsikat või keemiat, selle eesmärk on anda ülevaade vastava aine sisust. Samal ajal on emakeel oma olemuselt nagu võõrkeel, kehaline kasvatus, tööõpetus või kunstiõpetus, mille peamine eesmärk on arendada õpilaste oskusi. Seega tuleks hakata ka emakeeleõpetusse suhtuma kui praktilisi oskusi arendavasse õppeainesse. Teoreetiliste teadmiste omandamise osakaalu tuleks oluliselt vähendada ja selle arvelt suurendada praktilise keeleoskuse arendamist nii kõnes kui ka kirjas.

Esimesse sektsiooniettekannete plokki kuulusid teise keele omandamise ja eesti keele e-õppega seonduvad ettekanded. Raili Pool (TÜ) analüüsis, kuidas väljendavad vene emakeelega eesti keele õppijad kirjalikes töodes liikumissündmusi. Heinike Heinsoo (TÜ) käsitles eesti ja soome keele õigekirjutusega seonduvaid küsimusi ning analüüsis eesti üliõpilaste soomekeelses etteütleses esinevaid vigu, mis osutusid üsna sarnasteks õppijate endi produtseeritud tekstides esinevate vigadega. Maarika Teral (TÜ) tutvustas Tartu Ülikoo-

lis loodud uute eesti keele e-kursuste ülesehitust ja esmaseid õpetamistulemusi. Kursused on loodud Moodle'i keskkonnas (<http://moodle.org/>) ning on mõeldud täiskasvanud algtasemel keeleõppijale. Raimo Raag (Uppsala Ülikool) käsitles Uppsala Ülikoolis alates 2006. aastast läbiviidavat eesti keele e-õpet, milleks kasutatakse Rootsi erafirma Ping Pong loodud samanimelist õpikeskkonda. Kursusel kasutatakse loengute salvestustega helifaile, mida toetavad erinevad lisamaterjalid, samuti toimuvad regulaarselt õpetajate ja üliõpilaste virtuaalsed kohtumised.

Teine sektsiooniettekannete plokk kuulus suhtlussituatsioonide erinevatele analüüsidele. Dmitri Kulakovi ja Silvi Tenjese (TÜ) ettekannet tutvustas vestlusest suhtlustriteid leidmist. Näidati, kuidas žesti, kõne ja visuaalse informatsiooni vastasmõju suhtlussituatsioonis toimib. Kui osalejate läheduses asub visuaalselt nähtav objekt, asendab visuaalne informatsioon osaliselt verbaalset informatsiooni. Samuti näidati materjali analüüsi kaudu, et vestluse peamine kõneleja ja adressaat ei pruugi olla vestluse tegelik liider. Eva Ingerpuu-Rümmeli ja Silvi Tenjese (TÜ) ettekannet näitas, kuidas sihtkeele paremaks omandamiseks ning kõigi osapoolte koostöö sujumiseks kehtestatud reeglid mõjutavad kommunikatiivsete tegevuste – sõnalise, prosoodilise ja kehaliigutusliku väljenduse – kasutamist. Olukorras, kus õpetaja küsimusele võib vastata vaid üks õpilane korraga, väljendavad teised õpilased reeglitele allumisest tulenevat pinget ning leiavad mitmesuguseid kommunikatiivseid viise, kuidas oma teadmisest mär-

ku anda, kuid mida õpetaja ei pruugi märgata. Lea Jürgeinstein (TÜ) käsitles Peterburi vanema põlvkonna eestlaste koodivahetust (eestikeelses vestluses vene keelele üleminekut). Peterburi eestlased kasutavad koodivahetust sageli suhtlustakistuste ületamiseks, samuti võib koodivahetust põhjustada vestluse teema ning kellegi teise seisukohti vahendades võib sellel olla ka identiteeti kinnitav roll.

Konverentsil esitleti ka kaht stenditekkannet. Lea Jürgeinstein, Raili Pool ja Andriela Rääbis (TÜ) tutvustasid eesti suulise keele korpuse telefoni-vestluste baasil loodud keeleõppediaaloo ning nende täienduseks koostatud harjutusi. Selline lähtematerjal võimaldab säilitada õppediaaloo autentses sekventsistruktuuri ning voo-ruude loomuliku järgnevuse ja pikkuse. Kristiina Praakli (TÜ) tutvustas teadusprojekti ELDIA (*European Language Diversity for All*). Projekti käigus kogutakse üheaegselt teavet 14 keelekogukonna kohta kaheksas Euroopa riigis eesmärgiga välja töötada meetod, millega kirjeldada, mõõta ning hinnata mis tahes vähemuskeele seisundit.

Kolmanda sektsiooniettekannete ploki ettekanded puudutasid eesti keele ja kultuuri välisõpet ning võõrkeelse kõrgkooliõppe küsimusi. Eve Raeste (TÜ), Anna Kornejeva (Moskva Ülikool) ja Marina Bitšagova (Moskva Ülikool) teemaks oli eesti keele õpetamine Moskva Ülikoolis. Eesti keelt õpetatakse seal peaaegu alates 2008. a. Eraldi toodi välja nii õpetaja kui ka õppijate vaatepunkt. Lea Kreinin (Glasgow Ülikool) kõneles sellest, millised on Suurbritannias võõrkeelte õpetamise üldised probleemid, ning vaagis sellel taustal eesti keele õpetamise tuleviku väljavaateid. Suurbritannias niigi ebapopulaarne keeleõpe on sattunud eriti raskesse olukorda pärast hiljutist valitsusevahetust ja hariduse eelarve vähendamist. Eesti keele õpetamise jätkumise üks võimalikke väljapääse oleks

Eestist organiseeritud internetipõhiste keelekursuste kasutamine. Piret Suidt (Müncheni Euroopa Kool, Müncheni Eesti Kool) keskendus Münchenis elavate eesti juurtega laste eesti keele omandamise ning eesti identiteedi säilitamise küsimustele. Münchenis tegutseb tänu emade initsiatiivile pühapäevakooli põhimõttel alates 2007. aastast eesti kool, mille tegevus on suunatud laste eesti keele oskuse parandamisele ja eesti kultuuri tundmaõppimisele. Jelena Nõmm (TÜ Narva kolledž) ja Diana Maisla (TÜ Pärnu kolledž) tutvustasid TÜ kolledžite üliõpilaste hulgas läbiviidud võõrkeelse kõrgkooliõppe teemalise kirjaliku küsitluse ja suulise intervjuu tulemusi. Saadud andmed näitavad, et mõningate raskuste kiuste näevad kõik intervjuus osalenud üliõpilased ainete võõrkeeles õppimises vaieldamatut kasu endale ja ühiskonnale tervikuna.

Konverentsi teise plenaarsineja Annekatrin Kaivapalu (Jyväskylä Ülikool, TLÜ) ettekanne käsitles teise keele omandamise uurimises enim tähelepanu leidnud valdkonda – lähtekeele mõju sihtkeele omandamisele – ning selle ajalugu, hetkeseisu, perspektiive ja probleeme. Esineja võrdles lähtekeele mõju uurimise lõppesmärgist lähtuvalt vana ja uue uurimisparadigma etappe, tutvustati lähtekeele mõju uurimise ühtset metodoloogilist raamistikku ja selle rakendusvõimalusi ning analüüsi empiirilise uurimise olulisemaid suundumusi. Lähedase sugulaskeele omandamise näitel keskenduti keelte sarnasuse erinevatele avaldumisvormidele: objektiivsele, tunnetatud ja oletatavale sarnasusele.

Neljas sektsiooniettekannete osa koondas keeleõppematerjalide küsimusi. Mare Kitsniku, vabakutselise autori ja koolitaja ettekandes vaieldi veenvalt vastu laialt levinud müüdile, et eesti keele kui teise keele õppijad ei saa erinevalt paljude teiste keelte (nt inglise keele) õppijatest enne suhtlema ega oma mõtteid väljendama hakata, enne

kui kogu keelesüsteem on selgeks õpitud. Esineja arvates tuleb ka eesti keele õppijatele võimaldada kohest suhtlemist, see muudab keeleõppe tunduvalt mõnusamaks ja tõhusamaks. Sirje Rammo (TÜ) andis ülevaate algajate täiskasvanud keeleõppijate äsja valminud eesti keele õppekomplektist. Ettekandes tutvustati metoodilisi lähtekohti, millest juhinduti õpiku kavandamisel, ning kirjeldati lähemalt õpiku ülesehitust.

Konverentsi viiendas plokis räägiti kontrastiivsest keeleteadusest ning leksikograafiast. Irina Külmoja (TÜ) kõneles taksist väljendavatest eesti ja vene infiniitvormidest. Vene keeles väljendab verbi infiniitvormidest taksist eelkõige perfektivse ja imperfektiivse aspekti gerundiiv ning temporaalne lokaliseeritus on seejuures üheselt ja selgelt tuvastatav. Eesti keeles väljendavad taksist peale gerundiivi ka kesksõnad, *mata*-vorm jt ning neist mõne temporaalne lokaliseeritus võib olla mitmetähenduslik. Sirje Kupp (TÜ) vaatles vene-eesti tõlgete mõju eesti keele minevikuvormide kasutamisele. Esineja tõdes, et eesti keele mineviku liitvormide kasutamine ei ole sugugi nii harvaesinev nähtus, kui arvatakse. Kui tõlkija tunneb hästi oma emakeelt ja tunneb selle võimalusi, siis pole oluline, millisest keelest tõlgitakse. Seega ei saa vene keelest tõlkimine olla eesti keele oleviku ja lihtmineviku vormide eelistamise põhjuseks, küsimus on eelkõige tõlkija enda strateegias. Jelena Kallas ja Maria Tuulik (EKI) rääkisid Eesti Keele Instituudis koostamisel oleva eesti keele põhisõnavara sõnastiku ajaloolisest kontekstist ning koostamispõhimõtetest. Loodav ükskeelne sõnastik on mõeldud eesti keele õppijatele (tasemed A1, A2, B1) ja ka kuulmispuudega inimestele. Märksõna juures esitatakse selle hääldus, seletus, vormi ja sõnamoodustusinfo, süntagmaatilised seosed, leksikaalsemantilised suhted ning emotsionaalne valents. Sõnas-

tikus sisalduv info ei aita keeleõppijat mitte ainult eestikeelse teksti mõistmisel, vaid ka loomisel.

Kuuendasse plokki koondatud ettekanded käsitlesid eesti keele kui teise keele omandamise küsimusi. Maria Loginova ja Helin Roosileht (TÜ) tõid esile probleeme, mis tekivad eesti keele õppijate keelevigade liigitamisel. Esinejad osutasid, et vene emakeelega õppijate ühe ja sama vea klassifitseerimisel võib mõnikord osutuda määravaks see, kas liigitaja enda emakeel on eesti või vene keel. Diana Maisla (TÜ Pärnu kolledž) käsitles õppijakeele eesti liitmineviku ajavorme. Analüüsitud materjalikogus (u 9000 üksiklauset) sisaldunud liitminevikulistest lausetest oli täis- või ennemindeviku ajavormi kasutatud enamjaolt õigesti. Vigadega lausete põhjal järeldas autor, et kõiki liitmineviku vajadusele viitavaid vihjeid ei ole ära kasutatud ning et õppimisel ja õpetamisel peaks eriti tähelepanu pöörama pikka perioodi, korduvust, praegust aega või tulevikku märkivatele määrustele, mis minevikulistes lausetes vihjavad täismineviku kasutamise vajalikkusele. Olga Pastuhhova (TLÜ) tutvustas *ScriptLog*-arvutiprogrammi võimalusi keeleõppijate kirjaliku produtseerimisprotsessi uurimisel. Programm fikseerib kirjutaja liigutused klaviatuuril: salvestab kõik peatumised, tagasipöördumised ja parandused, mis annavad märku produtseerimiskeskustest. Tiina Kikerpill (TÜ) vaatles, kui täpseid tulemusi annab enesevaatlus lugemistesti valiidsuse uurimisel. Informantidelt kogutud andmete analüüs testiteoreetilise ja statistilise analüüsiga kombineerituna näitas, et vaatluse all olnud ülesanded mõõtsid eesmärgiks olnud oskusi ainult osaliselt. Uurimistulemused osutasid muu hulgas vajadusele täpsustada ülesandetüüpidega mõdetavaid oskusi ja pöörata enam tähelepanu lähtetekstide kohandamisele.

RAILI POOL, SILVI TENJES